

Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII.

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill. ponedeljek, 17. marca (March 17), 1930.

Subscription \$6.00 Yearly

STEV.—NUMBER 64

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Howat izvoljen predsednikom rudarske unije

Drastična redukcija plač vsem uradnikom nove unije; Fishwick pojasnil svojo nepopularnost; izredni asessment in imenovanje uradnikov predmet debate; izpad volitev in volja, da novo gibanje organizira vse rudarje

Springfield, Ill. (Izvirno Prosveti.) — Bojevit Alexander Howat je bil izvoljen predsednikom nove rudarske unije na zadnji seji konvencije upornih rudarjev, ki je bila zaključena v soboto zvečer. Tajnikom je bil izvoljen John H. Walker, predsednik Illinoiske delavske federacije in podpredsednik Adolph Germer, nekdanji tajnik socialistične stranke.

Howat in Walker sta bila izbrana brez opozicije, proti Germerju pa je Mandial Powers Ilapgood, ki je prejel 95 glasov, Germer pa 299. Zadnji dan konvencije je bila jako velika psihološka sprememba med delegati in sicer na boljše. Skristalizirala se je determinacija, da mora novo gibanje pridobiti pod svoje okrilje vse neorganizirane rudarje in da mora vladati v novi organizaciji poštenost. Howat je obljubil delegatom, da se pod njegovo administracijo ne bo godila krivica nobenemu članu in da bo glavno stremenje, organizirati neorganizirane rudarje. Konvencija je bila zaključena ob osmi uri zvečer.

Springfield, Ill. (Izvirno Prosveti.) — Springfieldska konvencija rudarjev je poskrbela, da uradniki nove unije ne bodo prejeli tako mastnih plač kot je bil običaj zadnja leta v rudarski uniji. Predsednik nove unije bo prejel \$5000 na leto, podpredsednik \$4,500, tajnik-blagajnik \$5,000 in organizatorji ter drugi uradniki pa po \$8.20 na dan poleg upravičenih stroškov, kadar so na potovanju.

Lewis je prejel od zadnje konvencije \$12,000 na leto, podpredsednik in tajnik po deset tisoč dolarjev in "organizatorji" po deset dolarjev na dan. Ker so bili potovniki stroški vseh uradnikov pod Lewisovim režimom navadno večji kot pa dnevna plača, so uporni rudarji odločno zahtevali, da se v novi organizaciji tega ne sme dogajati. Pro padel pa je predlog za limitacijo teh stroškov, ker mnenje je bilo, da v novi organizaciji ne bo prostora za nepoštenje in izkoriščanje.

Nova ustava določa, da glavne uradnike za bodoči termin izvoli ta konvencija in za prihodnji termin, ki se prične s prvim aprilom 1933, pa izvoli članstvo potom splošnega glasovanja. V organiziranih distriktih bo članstvo izvolilo organizatorje po enega na pet tisoč članov. Kadar bo potreba zahtevala, bo predsednik izmed izvoljenih poklical toliko organizatorjev na delo, kolikor potrebuje. V neorganiziranih krajih bo predsednik sporazumno z glavnim odborom, katerega bodo tvorili distriktni predsedniki, lahko imenoval posebne organizatorje, kakor tudi tujejezične in pa črnce. Opravljaj pa bodo morali le organizatorično delo, ne pa igrati politične hencemce.

SOVJETSKA LETALSKA KOMISIJA V BALTIMORU

Člani komisije študirajo ameriško aviačijsko industrijo
Baltimore, Md. — (F. P.) — P. I. Baranov, predsednik sovjetske transportne službe, profesor A. N. Tonpoleff, ki je izdelal načrt za gradnjo letala "Zemlja sovjetov", ki je napravilo epohalno pot iz Moskve v New York, in trije drugi inženirji so te dni obiskali Glenn L. Martin Co. letalsko podjetje v svrhu študiranja ameriških metod v letalski industriji. Baranov, ki je načelnik komisije, je izjavil, da namerava Sovjetska unija v prihodnjem letu izdati \$108,000,000 za gradnjo trgovskih letal. Ustanovila se bo redna zračna služba med Moskvo in Tokijem in nekaterimi drugimi mesti v Aziji.

Še 10 let prohibicije, prosil Robins
Washington, D. C. — Raymond Robins iz Chicaga, znani reformist, je 14. t. m. apeliral med zaslišanjem o prohibiciji pred zborniškim justičnim odsekom, naj bi prohibicija trajala še deset let. Ako se ne bi obnesla do leta 1940, tedaj naj se 18. amandment briše iz ustave.

Samo večina faranov sme zapreti cerkve v Rusiji

Moskva, 15. marca. — "Izvestija," oficijelno glasilo sovjeto, svare danes uradne komunistične kroge, da zapiranje cerkva, snemanje zvonov in sežiganje ikonov se ne sme vršiti s silo. Vsak tak čin je legalen le tedaj, če se izvrši po sklepu večine prizadetih prebivalcev. Svarilo je bilo objavljeno, ko je organizacija ateistov aranžirala novo kampanjo proti cerkvam, ki bo trajala dva meseca.

Tekstilni delavci revoltirajo

Kompanija se pripravlja na odločilno bitko. Akcija za organiziranje tekstilcev dobro napreduje

Danville, Va. — (F. P.) — Izgledi kažejo, da bo to mesto igralo važno vlogo v industrijski bitki v tekočem letu. United Textile Workers unija se je z vso silo vrgla na delo, da organizira več kot pet tisoč tekstilnih delavcev, ki so zaposleni pri Dan Textile Co., ki je največje podjetje te vrste v južnih državah. Tekstilna unija je poskušala z organiziranjem delavcev pred dvema letoma, toda njena kampanja je končala z neuspehom. V zadnjem času so se pa razmere obrnile v drugo stran iz vzroka, ker je kompanija pričela z znižavanjem mezde svojim delavcem.

Upravitelj podjetja H. R. Fitzgerald je v svojem odgovoru na obožbo delavcev, da je družba prelomila obljubo, ki jo je dala predsedniku Hooverju, da ne bo znižavala mezd, zanika trditve o kršitvi obljub, ker se on ni udeležil konference v Washingtonu. Radi obožbo, da je bila akcija družbe, ko je pričela z znižavanjem mezd, neupravičena, ker je to podjetje najdobitkosnejše od vseh silčnih v južnih državah, ni Fitzgerald hotel podati nobene izjave.

Kampanja tekstilne unije je uspešna in tri četrtine tekstilnih delavcev je že organiziranih, kot izjavlja podpredsednik unije Francis Gorman. Delavci sklicujejo sestanke in zborovanja, kar je zelo neljubu družbi, ki hoče na vsak način zatreti unijsko gibanje. V javnost je pričela širiti govornice, da so za nepokop med delavci odgovorni tujezemski agitatorji v službi sovjetske vlade, ki streme za tem, da izpodkoplje temelje ameriških institucij. Gorman je na te insinacije odgovoril z izjavo, da so delavci sami povabili organizatorje tekstilne unije potem, ko je družba pričela z znižavanjem mezd.

Žrtve zastripnjene pišoč so množijo na jugu

Preko 200 žrtv v Tennesseeju, Georgiji in Missisipijski in 30 žrtv v Oklahomi

Jackson, Miss. — Misteriozna mrtvoudna bolezen, ki napada osebe, ki pijejo "Jamaica ginger", ima doslej čez dvesto žrtv na svojem rovušu v treh južnih državah. Žrtve so raztresene po Missisipijski, Tennesseeju in Georgiji. Zdravstvene oblasti so v veliki zadregi, ker ne vedo pomoči proti tej bolezni. Bolniki imajo paralizirane roke in noge, da se ne morejo ganiti, toda do danes ni še nihče umrl. Ugotovljeno se ni, če je paraliza trajna ali samo začasna. Zdravniki so preiskali piščo, rezultat analize pa še ni znan.

Oklahoma City. — Okrog 300 bolnikov v tem mestu, ki paralizirani na rokah in nogah, ko so pili "Jamaica ginger", je v nespremenjenem položaju. Večina bolnikov je v bolnišnicah.

Kanada se boji vojne z Združenimi državami

Premier King svari zbornico, naj zjajzi reke žganja, ki tečejo čez mejo

Ottawa, Ont., Kanada. — Zadnji teden je bil otvorjen kanadski parlament. Glavna zadeva zakonodajnega programa je menda zakon za omejitve izvažanja blaga v Združene države, ki je kontrabandno za washingtonske oblasti. Med to blago spada v prvi vrsti kanadsko žganje in druge alkoholne pijače. Samega žganja so Kanadčani lansko leto izvolili čez mejo za 30 milijonov dolarjev in vlada je pri tem zaslužila 15 milijonov dolarjev na davku.

Kanadski premier Mackenzie King je 14. marca svartil zbornico, da tibotapaka trgovina s pijačami lahko ustvari zelo neprijeteljsko razmerje med Kanado in vlado Združenih držav in vojna bi ne bila neizogibna. Ameriška vlada že več let moleduje kanadsko vlado, naj kaj stori, da se ustavi moker tok čez mejo. Ako bi Kanada ostala gluha, je spor mogoč.

Prva znamenja kažejo, da je kanadska zbornica pripravljena sprejeti zakon, ki prepove izvažanje pijače v Združene države. Ker je izdelovanje in prodajanje pijače v kanadskih provincah monopol provinčnih vlad, se lahko izvede ta korak.

Konferenca za odpravo brezposelnosti

Sklicujejo je newyorški socialisti in voditelji strokovnih unij

New York. — (F. P.) — Predstavniki soc. stranke, International Ladies Garment Workers, Amalgamated Clothing Workers in nekaterih drugih delavskih organizacij sklicujejo konferenco, na kateri se bo razpravljalo o sedanji brezposelnosti. Zborovanje se otvori dne 19. marca v Beethoven auditoriju. Izvoljen je bil konferenčni odbor, kateremu načeluje A. I. Shipplacoff; tajnikom je bil izvoljen Edward Levinson, pomožni urednik soc. tednika "New Leader".

Odbor je izdal svoj program, ki vsebuje zahtevo za odpomočno akcijo brezposelnim delavcem, gradnjo javnih del in kontrol nad privatnimi uposlevalnimi agencijami. Tamanitska administracija se ne zmeni za krizo in mesto, da bi izvajala zadržan program konstruktivskih del, je to aktivnost celo zmanjšala.

Načelnik eksekutive socialistične stranke Morris Hillquit in James Oneal, urednik "New Leaderja", sta podala v javnost izjavo, v kateri obojmeta policijske brutalnosti napram brezposelnim delavcem, ki se udeležujejo protestnih demonstracij. V izjavi povdarjata, da policijski koliki ne bodo rešili situacije, ako se mestna uprava ne zavzame in prične z javnimi deli, da se tako vsaj nekoliko omili brezposelnost.

Ogibala se je truša in žvela 117 let

Vancouver, B. C., Kanada. — Mrs. Arantley Kefoury, ki je bila rojena pred bitko pri Waterlooju, je umrla tu 13. marca v starosti 117 let. Rojena je bila v Siriji in v Ameriko je prišla leta 1889. Večkrat je povedala, da je vse svoje življenje sovražila hrup in truše in se ga ogibala. To jo je držalo pri življenju.

Brezposelnost zadela tiskarje

Los Angeles, Cal. — Brezposelnost, ki je posebno očitna v zadnjih dveh mesecih, je udarila tudi tiskarje. V tem mestu je več kot dvesto tiskarskih delavcev brez dela. Za nje se je zavzela krajevna unija in jim priskočila na pomoč z denarnimi prispevki.

INDIJSKA 'REVOLUCIJA' POLAGOGOMA MARŠIRA

Gandhi nabira rekrute za pasivno resistenco med romanjem k morju

Ahmadabad, Indija, 15. marca. — Mahatma Gandhi, indijski "živi svetnik," je danes priromal v Astar na čelu 80 pristavšev na potu v Jalalpur ob morju, kjer bo izdeloval sol in s tem namenoma kršil zakon, na podlagi katerega ima vlada monopol soli. Sipoči je Gandhi govoril veliki množici kmetov, ki so sprejeli njegovo romarsko procesijo v Vasni. Pozval je vse, naj odpovejo vsako pokorščino angleškemu oblastem, sečajo inozemsko platno in sukno in vsi domačini, ki so v kakih javnih službi, naj resignirajo. Na njegov apel so policijski uradniki v Vasni in Mahalalu pustili službe in vaščani so izjavili, da ne postavijo nikogar na njihova mesta.

Britanske oblasti doslej še samo opazujejo Gandhijevo "revolucionarno" romanje. Konflikt najbrž pride, ko Gandhijevo procesija dospe v Jalalpur.

Fašisti v nemški armadi

Berlin, 15. marca. — Nemška vlada je začela čistiti nemško armado fašistov, ki so razpredli med vojak zelo močno propagando. Dva bavarska častnika sta bila aretirana in mnogo moštva odslovljenega.

Grundy je še vedno načelnik lobistov

Senator Goff igral nečedno vlogo v prilog visoke carine

Washington, D. C. — (F. P.) — Senator Grundy iz Pennsylvanije se je očitno lagal, ko je v senatu izpovedal, da je bila prisotnost Warren W. Dana, urednika lista "The Manufacturer", ki je glasilo tovarnarjev, samo navaden obisk. Na laž ga je nenamoma postavil sam Doane, ko je bil poklican na zaslišanje pred senatni odsek, ki preiskuje delovanje zakuljanikov, ko je izjavil, da je prejel od Grundyja enajst tisoč dolarjev za urejevanje lista, ki je propagal visoko carino. Zanimiva reč v zvezi s tem odkritje je bila Grundyeva izjava članikarskim poročevalcem, v kateri je zanikal, da je Doane njegov plačan agent.

STAVKA KROJACEV V BOSTONU

Aretacije piketov na dnevnem redu

Boston, Mass. — (F. P.) — Petsto krojaških delavcev pri Globe Cloak Co. je te dni odšlo na stavko, ker je družba znižala mezdo za pet odstotkov in vrh tega jim je skušala vrniti "yellow dog" pogodbo. Stavko vodi Needle Trade Workers Industrial unija, levičarsko krilo krojaške organizacije. Stavka je povzročila hud boj med levičarji in desničarji v krojaški uniji; zadnji trdijo, da imajo prvi v svojih vrstah agente provokatorje, ki igrajo v roke delodajalcev a tem, da izvajajo nemire in izgrede in tako dajejo policiji priliko za aretacije. V par dneh je bilo aretiranih več kot petdeset piketov na obožbo nespodobnega obnašanja.

Primo Rivera naglo umrl

Bivšega španskega diktatorja je zadela kap v Parizu

Pariz, 16. marca. — General Primo de Rivera, padli španski diktator, je danes naglo umrl. Zadela ga srčna kap. Njegov sin in hči sta ga našla mrtvega v postelji, ko sta prišla od mase. Bil je mesec dni v Parizu, odkar je pobegnil pred demonstracijami v Španiji, ko je njegov režim padel pred nekaj dnevi. Star je bil 60 let.

Komunisti pobijajo komuniste v New Yorku

New York. — V petek so bili krvavi izgrede med komunisti-desničarji in komunisti-levičarji pred krznarsko tovarno, 7th Ave. in 28. cesta. Bil je boj s pestmi, noži, škarjami in z zobmi in eden komunist umira v bolnišnici, drugih 15 je bilo bolj ali manj ranjenih. Aretiranih je bilo pet oseb, ko je 45 policajev po dolgem trudu ustavilo krvavo bitko med navdušenimi bojevniki.

Administracija in stari delavci

Predsednik Hoover in mornariški tajnik Adams zagovarjata taktiko protinujskih delodajalcev

Washington, D. C. — (F. P.) — Noben delavec, ki je prekoračil starost 46 let, ne bo dobil dela v vladnih ladjedelnicah. Tako se glasi odredba, ki jo je izdal mornariški tajnik Adams s odobravanjem predsednika. V vladnih ladjedelnicah je uposlenih okrog štiri tisoč izkušenih mehanikov, ki lahko stopijo v pokoj, ko dosežejo starost 65 let in so petnajst let v službi. Vsi ti so deležni podpore iz pokojninskega sklada, v katerega plačujejo, dokler so v službi.

Odredba vojnega tajnika bo v škodo izkušenih mehanikov, kateri so bili odslovljeni iz privatnih delavnic radi starosti. Dosedaj so ti imeli priliko, da dobe delo v vladnih ladjedelnicah, v katerih je prevladovali unijaki standard in je bilo delo več ali manj stalno. Unija strojnikov je vedno gledala, da so stari delavci, ki so izgubili delo v privatnih podjetjih, dobili delo v vladnih ladjedelnicah in uprava se ni nikdar pritoževala radi nespodobnosti teh delavcev.

Položaj se je sedaj spremenil. Stari delavci, katere so privatna podjetja vrgla na cesto, bodo prepuščeni svoji usodi. Da projektira penzijski sklad, je Adams odločil, da dobe v ladjedelnicah delo le tisti delavci, ki bodo plačevali prispevke dolga leta v ta fond. Krivico, ki se je zgodila starim delavcem, more popraviti edino kongres a tem da ovzrte odredbo, kar pa se najbrž ne bo zgodilo, kajti v njem so zastopniki velebusinessa, ki se še nikdar niso zavzeli za pravice delavcev.

Budimpešta. — Ogrska, oficijelna Ogrska, je pred kratkim slavila desetletnico Horthyjeve diktature, obletnico krvavega nasilja in grozovitosti, ki so bile izvršene nad radikalnimi delavci.

S pomočjo rumunske armade je Horthy potlačil revolucionarno razsulo, kolikor jih ni bilo umorjenih, so še danes v zaporu. Nekaterim se je posrečilo pobegeti v inozemstvo, kjer vodijo propagando za strmoglavljenje diktature, ki je prinesla ogrskemu ljudstvu nešteto krivic in gorja. Ob desetletnici Horthyjevega režima se tudi ti spominajo na junaško požrtvovalnost herojev, ki so postali žrtve v boju za svobodo delavcev in kmetov. Vzgliedi teh jim vlivajo pogum za nadaljne boje proti belemu terorju, kateremu so se že pričela majati tla pod nogami.

Poljska vlada pada

Varšava, 15. marca. — Premier Kazimir Bartel je večerj z vsemi svojimi ministri vred podal ostavko, ko je zbornica izrekla ukor ministru za delo, Aleksandru Pristorju, radi njegovega stališča napram socialnemu zavarovanju za delavce.

Prominenten zdravnik izvršil samomor

Chicago. — Dr. Hugh Miller, nekoč sloveč specialist v South Bendu, Ind., se je v petek zastripil v hotelu Fort Dearborn. Zadnja leta se je udal narkotičnim omotom in to ga je uničilo.

LEWISOVI "DELEGATJE" SE TUDI PUNTAJO

Ena resolucija ne glasi, naj se Lewis z vsemi svojimi prodajalnimi umakne s pozorišča

Indianapolis. — Lewisova "konvencija" je v petek razmotrivala vprašanje "disciplinarne akcije" proti upornim rudarjem v Springfieldu, kako je namreč treba "izključiti iz unije" vse one, ki se nečejo pokoriti Lewisu.

Načrt "disciplinarne akcije" je bil kajpada sprejet in Lewis ima nalogo, da jo izvaja. Slišali so se tudi glasovi, da je treba rudarsko unijo "očistiti vsake korupcije". V zvezi s temi glasovi je prav prikladan prišla na dnevni red resolucija nekega zborovalca, ki zahteva, da predsednik Lewis in vsi ostali stari odborniki takoj odstopijo in izvoli naj se novi začasni odbor, ki naj vodi unijo toliko časa, da se izvrše volitve stalnih odbornikov. Edino na ta način pride nazaj v unijo mir in sloga med članstvom, povdarja resolucija.

Kaj je Lewis storil s to resolucijo, ni znano. Druga resolucija je zahtevala, da se predsedniku zniža letna plača od \$12,000 na \$8000 in da unija sprejme šesturnik v svoj program. "Konvencija" se bo vlekla še ta teden.

Desetletnica terorja na Ogrskem

Oskar je Horthy na čelu vnde, je bilo umorjenih nad pet tisoč delavcev, ki so nasprotovali njegovemu režimu

Budimpešta. — Ogrska, oficijelna Ogrska, je pred kratkim slavila desetletnico Horthyjeve diktature, obletnico krvavega nasilja in grozovitosti, ki so bile izvršene nad radikalnimi delavci.

S pomočjo rumunske armade je Horthy potlačil revolucionarno razsulo, kolikor jih ni bilo umorjenih, so še danes v zaporu. Nekaterim se je posrečilo pobegeti v inozemstvo, kjer vodijo propagando za strmoglavljenje diktature, ki je prinesla ogrskemu ljudstvu nešteto krivic in gorja. Ob desetletnici Horthyjevega režima se tudi ti spominajo na junaško požrtvovalnost herojev, ki so postali žrtve v boju za svobodo delavcev in kmetov. Vzgliedi teh jim vlivajo pogum za nadaljne boje proti belemu terorju, kateremu so se že pričela majati tla pod nogami.

Poljska vlada pada

Varšava, 15. marca. — Premier Kazimir Bartel je večerj z vsemi svojimi ministri vred podal ostavko, ko je zbornica izrekla ukor ministru za delo, Aleksandru Pristorju, radi njegovega stališča napram socialnemu zavarovanju za delavce.

Prominenten zdravnik izvršil samomor

Chicago. — Dr. Hugh Miller, nekoč sloveč specialist v South Bendu, Ind., se je v petek zastripil v hotelu Fort Dearborn. Zadnja leta se je udal narkotičnim omotom in to ga je uničilo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena Zveza (Ivan Čukar) in Kansas...

Subscription rates for the United States (except Chicago)...

Crede utatur po dogovoru. — Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement. — Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom: PROSVETA, 2457-59 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

Datum v objavi, na primer (Feb. 25-26), poleg vsakega imena na naslovni strani, da vam je s tem dnevno potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

139

Milwaški slučaj

V slovenski naselbini v Milwaukeeju imajo kampanjo za narodni dom. To je lokalna zadeva, za katero se druge naselbine ne zanimajo...

Med milwaškimi Slovenci pa so stranke in frakcije kakor povsod. To je tudi njihova lokalna stvar; k večjemu ima ta ali ona frakcija lahko več ali manj simpatij v kateri drugi naselbini.

Kjer pa so frakcije ali celo načelna nastrojstva, tam je navadno spor in boj. Konflikti so lahko različni: načelni, bizniški ali zgolj osebni. Vse to ni nič novega. Novo tudi ni, da sporne stranke ali zavojevani interesi vedno najdejo kak list, ki je dobro razširjen...

Tako se je zgodilo, da se je v Prosveti oglasil kritik, ki se ne strinja z načrtom nameravanega doma v Milwaukeeju. Tisti dopis je izval veliki vihar protesta v naselbini — in precejšen del viharja je odpadel na urednika Prosvete, kakor da je on (urednik) kriv, da niso milwaški rojaki stoodstotno edini glede svojega načrta. Odmeval je krik, da je Prosveta proti naselbini in če je tako, bo naselbina proti Prosveti. Samostojno društvo "Lilija", ki je večji delničar nameravanega doma, je poslalo Prosveti ostro pismo, v katerem skoro bolj ostrojevali urednika kakor domačega kritika. Vsi pa groze s "težkimi posledicami" — namignjena je bila celo tožba — ne toliko kritiku kakor Prosveti.

Zakaj toliko razburjenosti in nestvarnosti? Prosveta že od nekdaj smatra milwaško naselbino za eno najnaprednejših v Ameriki; od tam so izhajale akcije, na katere so Milwaukeejci lahko ponosni. Naše delavstvo je bilo tamkaj — in upajmo, da je še danes — politično in kulturno zelo zavedno in delavno. Ampak ta slučaj je slab znak naprednosti.

S tem, da Prosveta objavi dopis iz naselbine, s katerim se del ali morda večina naselbine ne strinja, vendar ne sme biti rečeno, da je list proti naselbini. In če se dopisnik ne podpisuje — podpisati bi se moral, če bi navajal imena kritiziranih funkcionarjev — ni še a temu rečeno, da urednik lista čiti dopisnika ali mu daje potuho. Urednik lista je pri takih lokalnih sporih popolnoma nevtralen, ker ne pozna lokalnih razmer in dejstev in nima nobenih interesov, da bi se vtikal v stvari, ki ga ne brigajo.

Vzroke kritiziranja katerekoli akcije je iskati v naselbini sami, ne pa v uredništvu lista. Koliko je resnice v kritiki, je bolj važno vprašanje kot pa, kdo je pisal in zakaj. Prizadeti morajo tudi poznati dejstvo, da list, ki je svoboden forum, na katerem lahko vsakdo pove svoje mnenje v mejah dostojnosti in poštenosti, je večje korist vsem strankam kakor pa list, ki bje le eno plat zvona. Vsaka kritika lahko izkove protikritiko. To je najboljši način razčiščenja vsakega problema in vsake afere. Kdor se boji kritike, ni vreden zaupanja! Stvar, ki ne prenese javne kritike, je stumljiva!

Prosveta želi milwaškimi rojakom največ uspeha pri akciji za dom; želi jim največ napredka in najboljših rezultatov. To je vse, za kar se Prosveta briga v tej aferi. Vse drugo prepušča milwaškimi rojakom, da sami rešijo!

Ker se slične afere pojavljajo tudi v drugih naselbinah, velja to za vse naselbine, ne samo za Milwaukee.

Ameriški astronomi so zadnje dni odkrili nov planet v naši planetni družini. Družina našega sonca je s tem narasla na devet planetov, če odštajemo kopico planetov, takozvanih asteroidov, med Marsom in Jupitromi. Novi svet, ki je zunaj na robu osolnaja — ako ni še kateri za njim — je baje največji med vsemi planeti, 1200-krat večji od zemlje, toda s prostim očesom ga ni mogoče videti, ker je predeleč.

To je zelp važna novica — ali koliko ljudi bo zanimala? Niti deset odstotkov ne! Otroci se zanimajo za svoj "cuceelj", ne pa za stvari v drugem mestu. Zemljani smo še vedno pri vseh mogočih "cuceljih" in veličastvo vseмирja zanima le peščice ljudi.

Glasovi iz naselbin

Predavanje o laboririh Chicago, Ill. — Zadnje sredo zvečer je imela sodružnica Esther Friedman, dobro poznana v delavskem gibanju, zelo zanimivo in podučno predavanje v dvorani SNPJ. Predavanje je urazdiral klub št. 1, JSZ.

Glavna tema njenega predavanja je bila "angleška delavska stranka in njen pokret". V zelo poljudnih besedah je v eno uro in pol trajajočem govoru očrtala glavne poteze, kako se je razvila angleška delavska stranka, skozi kakšne boje je morala iti, da je sedaj najjačja politična stranka v Angliji; pojasnila je, kako taktiko vodi v boju zoper "torijce" in Lloyd George-vo stranko v volilni kampanji. Bila je sama dvakrat v Angliji ravno ob najvažnejših časih, prvič, ko se je vršila konvencija ali zborovanje angleške delavske stranke in je prisostvovala kot "bratski delegat", in udeležila se je tudi zadnje volilne kampanje, ko je angleška delavska stranka izšla zmagovito iz volilnega boja. Omenila je tudi, da vlada v Angliji popolna svoboda govora, a koravno je monarhija, dočim v deželah, kjer je svoboda govora zajamčena v ustavi, tega skoro ne poznajo. Na zborovanju angleške delavske stranke se je odprto in javno razpravljalo o vprašanju, ki je na programu socialistične stranke, podprazniti vse industrije. Seja, na kateri so o tem razpravljali, je bila javna, udeležili se je tega zborovanja lahko vsakdo. In nihče jim ni prepovedal, nihče jim ne zabranil, še manj pa, da bi tako zborovanje preprečil. Na vseh reklamnih deskah po mestu, kjer se je vršilo zborovanje, so bili veliki lepaki z napisom: "Shall we buy, or shall we take." Na zborovanju so odglasovali soglasno "We shall take," to je podprazniti brez vsake odškodnine. Toda ko se je pričela razprava podrobneje, so prišli do zaključka, da razmere še ne dopuščajo tega, ker bi delavstvo imelo več škode kot pa dobička, ako bi tako vse podpraznili. Ekonomski statistiki so prepričali delavce, da bi dežela lahko prišla v veliko zagato, ker bi država ne imela takoj na razpolago potrebne kapitala za obratovanje, ker bi ne imeli na razpolago dovolj strokovno izobraženih delavcev. Ker, vzeti je eno obratovati pa zopet drugo. Omenila je tudi, kako so "veliki državniki" delali mirovno pogodbo v Versaillesu, ko so vzeli Nemčiji vso mornarico in dali Angliji, dočim je bila gradnja parnikov v Angliji ena najvažnejših industrij, in nadalje so prišli bliž Nemčiji, da je dobavljala in še dobavlja premožljivost in drugim deželam premožljivost pa režijski cen in s tem je odvzela Angliji najvažnejši trg za premožljivost, ki je bil glavni izvoz Anglije. In vsled tega je zašla Anglija v krizo, iz katere še sedaj ne more iziti. V zadnji volilni kampanji so torijci agitirali proti delavski stranki, češ, delavska stranka ima popoln socialistični program, ne pa delavski, in da so vsi kandidati socialisti. In to je povzročilo, da se je veliko kandidatov, ki niso bili člani socialistične stranke, odprto izjavilo "dobro, ako smo socialisti, pa bomo", in postali so. Omenila je tudi, da ni pričakovati uspešnega preobrata samo z raztrganimi in lačnimi delavci, ker tem je glavno dobiti kruh brez ozira kje in kako. Preobrat mora priti ne radi praznega želodca, ampak ko se prične svitati v glavi, da je nekaj narobe, ko takozvani "white collars slaves" uvidijo, da jim je pod sedanjim sistemom nemogoče imeti eksistenco, kakršno hočejo in do kakršne so opravičeni, in se bodo pridružili splošnemu delavskemu gibanju, tedaj bo šele prišel preobrat. In to se vrši v Angliji. Ljudstvo v Angliji je po svoji naravi in temperamentu zelo previdno; "stejejo do deset, predno napravijo en korak", in to jih vodi do zmage, ker gredo počasi, toda sigurno in ne skokoma.

V kratkih besedah je pojasnila tudi nekoliko razmere v kakršnih je bil Dunaj in ljudstvo takoj po vojni, ko so ljudje padli na ulicah vsled stradanja in umirali gladi. Opisala je, kako je prišla socialdemokratska stranka v vlado mesta Dunaja in pričela z intenzivno rekonstrukcijo.

Dotaknila se je tudi nekoliko ženskega gibanja v Nemčiji in Nizozemskem, kjer zavzema tiberijane vedno večjo dimenzijo in ženske vodijo zelo živahno kampanjo proti militarizmu in oboževanju in za odpravo vojn. Pojasnila je, da so ženske bolj uspešne kot pa moški in da je ženskam mogoče precej več narediti kot je pa dovoljeno moškim. Pozvala je navzoče ženske, da bi same organizirale socialistične klube in delale na polju delavskega gibanja. Med svojim govorom je omenila tudi, da so v Washingtonu v teku debate o carinski predlogi vtihotapliti tudi v to predlogo točko, po kateri bodo carinski uradniki v pristaniščih in sploh na obmejnih postajah imeli pravico deportirati vsakega inozemca, pri katerem bodo našli sploh kaj "nevarnega" n. pr. kako knjigo, sliko, ali kake druge listine, ki bi bile nevarne "demokraciji".

Udeležba je bila prilično dobra, toda bila bi lahko večja, ako bi se delavci zanimali za svoje lastno dobro. Tako predavanja so v veliko korist vsem delavcem, da dobijo vpogled v delavske gibanje v drugih deželah, da se podučijo, kako je treba delati, da je gibanje tudi uspešno. Sodrugiinja Friedman je rekla, mi ameriški delavci se imamo še veliko učiti od evropskih delavcev v delavskem gibanju in evropski delavci od ameriških, kako delati in živeti.

Poročevalec.

"Socialist" odgovarja

Milwaukee, Wis. — B o m b o sem vrgel, so rekli, in v Izraelu je zagrmelo — brez potrebe. Nič razdiranja, prijatelji, samo nekaj stvarne kritike. Lahko je kričati: "Razdirač", toda težje je odgovarjati na dejstva in napisati stvarne ugovore. Nihče se v odgovorih ni oziral na posamezne točke mojih izjavjanj; celotni "odgovor" je bil osredotočen v eni sami besedi: "razdirač". Dobro — naj ostanem za enkrat razdirač, toda predno vtaknem ta novi naslov v žep — za priliko, ki se mi bo nekoč nudila, pa še želim navesti nekaj drugih podrobnosti, katere lahko prebavljajo za nedoločeni čas listi, ki še danes niso razdirači, ampak "graditelji".

Predvsem — ni bilo lepo, prijatelji, pisati uredniku Prosvete in mu diktatorsko prepovedati priobčitev takih napadov — ali ste pričeli posnemati tiste, ki pravijo, da so uredniki hlapi? Šicer pa, če so direktorji Slov. doma tako gotovi velikega uspeha, kaj pa se bojijo "nekonkretnih" ugovorov razdirača, katerega nihče ne upošteva?

Prijatelji, vzemimo v roke svinčnik in računajmo — vsaj računanje ni razdiranje — kaj ne? Torej: V merodajnih trgovskih krogih, kjer ne poznajo osebnostne mene in ne Slov. doma, oziroma te organizacije, se mi je povedalo, da dotično stavišče nima za trgovske svrhe nikake vrednosti, ker takih svrh v tem kraju enostavno ne more biti. Za industrijske svrhe ima pa približno za njega plačano vrednost, dasi je ta vsota za nekaj tisoč previsoka.

Nadalje: Vsako trgovsko poslojje je odvisno od dotične okolice. Prvo, kar se moder trgovec vpraša, je: Where to draw from — kaj ne? Tako se bodo vprašali vsi tisti, kateri bi hoteli vzeti prostore Slov. doma v najem. Vsako trgovsko središče, oziroma vsaka trgovska osrednja točka mora imeti ali male obsegu. Poslojje, ki stane \$300.000, potrebuje ogromno zaledje in to na vseh štirih straneh. Slov. dom, ako se ga bo kedaj zgradilo, tega ne bo imel, niti v polovično zadostni obsegu. Na desno in levo ni zaledja, v ozadju še manj, proti jugu pa ima to zaledje mogočnega nasprotnika, to je močno razvito glavno trgovsko središče južnega dela mesta — Mitchell st. Direktorjem svetujem, da se pobrigajo za gospodarski položaj velikega, modernega gledališča "National Theater", katerega lega je za sto odstotkov boljša kakor ona S. D., pa vseeno ima vodstvo velike gospodarske težkobe.

Predno bo S. D. dogotovljen, bo stal \$300.000. Kolike dogo-

ke pa mora imeti tako trgovsko poslojje, da je vodstvu mogoče kriti tekoče stroške? Vsakdo, ki ima količjak pojma o modernih gospodarskih principih, bo z lahko izračunal, da morajo čisti dohodki znašati \$3000 mesečno. To naj pričajo sledeče številke:

Table with 2 columns: Item and Amount. Items include Obresti, Davki, Hišnik, Luč, zavarovalnina, Prazni prostori, Kurjava, Razno.

Skupaj.....\$34,300

To znaša povprečno \$3,000 mesečno. Računati se mora, da dvorana ne bo najmanj pet mesecev v letu prinašala nikakih dohodkov, kar priča, da vsota določena za to enega leta izgubljen najemninno za prazne prostore, ni previsoka, pač pa prenizka, posebno ako računamo s sedanjimi slabimi časi, kateri se bodo nedvomno še poslabšali. Kje in kako se bo na tem prostoru doseglo \$3000 dohodkov na mesec, to pa vedo bogovi —

Nadalje: Kje pa je naš napredek, kje je naša kultura, kje naša bodočnost? Niti na eno izmed teh vprašanj niso direktorji odgovorili, zato pa "razdirač" ni zadovoljen. Še enkrat vprašam, kje je naša bodočnost? V starih naseljenih, katerim se polagoma zapirajo vrata tovarner, ker so prestari? V naši mladini, za katero se ne brigamo? V naši bodoči generaciji, na katero smo kričeli o ljubem narodu pozabili? Kje? — vam pravim.

Alli smemo verjeti ljudem, ki kvasio o naši kulturi, našem napredku, o naši bodočnosti, ali smemo verjeti tem ljudem, ki napadajo in blatijo delavsko časopisje, delavsko stranko, kateri se borijo za vstop farjev v našo, do sedaj napredne organizacije, kateri blatijo in tožarijo one, kateri so dosedaj gradili J. P. Z. Sloga in se pri tem poslužujejo celo laži? Prijatelji! Govorijo elementi so preočito pokazali svojo reakcionarno mišljenje, da bi jim resni in mišleči člani naše naselbine mogli verjeti. Kdo pa je zasedal prepri, ki nas tlačijo in razdira že od časa, ko nekdo ni bil izvoljen za delegata? Kdo, vam pravim? Kje pa so principi teh ljudi, ki kričijo o napredku in kulturi in sejejo sovraštvo in prepri?

Nasvete, dobre nasvete naj bi vam dal razdirač. Lepo. Dal sem nasvete, ko je bil še čas, toda kdo jih je upošteval? Tisti, ki poznajo svoje "papenheimerje", so dvignili oblak narodnjaške dima in zatemnili masi pogled, pa sem vtaknil svoje lepe nasvete zopet v žep — za primeren čas. Da pa ustrezem želji, jih zopet predložim:

Pred poldrugim letom sem pisal kot urednik in lastnik Vestnika, da potrebujemo učitelja in šolo, kjer bi se naša mladina urila v našem jeziku in obnem vadila v petju, dramatik in obnem vsestransko izobraževala. Mislim sem, izobraževala na podlagi proletarske kulture, ne plešnjivih purgarskih idej. — Kdo me je takrat slišal? Namesto odgovora so se prirejale parade in kričalo se je po maniri pijanih starokrajških škričov o napredku naroda. Prosim: Nemci, Poljaki in Čehi so potrosili milijone dolarjev za vzgojo prve generacije, medtem ko smo mi zapravljali tisočake za bandera, zastave in uniforme — mar ne?

Kasneje sem svetoval, naj so kupi sedanja S. S. Turner dvorana; stala bi \$25.000.00. Ne prinesla bi nam ponosa, pač pa dolarjev, kar je menda glavna — sicer pa, za naše razmere, bi bilo že to, tudi to nekaj za naš ponos. Dvorana je dobra še za prihodnjih 10 let, najmanj — tudi za 15 let. Opremliti bi to dvorano z modernim kurjavo, ki bi bila zadostna tudi za kasnejše, moderno poslojje, stavbo bi si nekoliko izboljšali, pa bi imeli letno najmanj \$5000 čistih dohodkov in dvorano na najlepšem in najprimernejšem prostoru, kjer bi se ne bilo bati, da bi stali prostori prazni. Spodnji prostori naj bi se uredili za šole in vaje kakor tudi male zabave in seje; prostora je dovolj, S pametno uporabo, bi se lahko

dvignil čisti dobiček dvorane tudi na 7 do 8 tisoč letno. V petih letih bi dvorana prinesla najmanj \$25.000 čistega dobička, medtem pa bi se prodajale delnice in prirejale v lastnem domu zabave za S. D. in po preteku petih let bi bilo dovolj denarja na razpolago, dovolj navdušenja in tudi zaupanja pri ljudstvu, da bi se lahko pričelo z novo zgradbo. Medtem pa bi lahko pripravili tudi našo mladino, jo naučili našega jezika, razumevanja naših šeg in navad in upoštevanja našega jezika. To bi se podomate imenovalo: Modro, previdno gospodarstvo, brez nepotrebnega kričanja o naši veliki bodočnosti, našem ponosu in naši kulturi.

To je moj končni odgovor. Direktorji lahko sedaj odgovorijo ali pa napiše dopis, kakor ga je napisal zadnjič — jaz sem z vsem zadovoljen, toda socialist pa še vedno ostanem. F. Novak.

Razne vesti

Nanticoke, Pa. — Tu delamo le 3 dni v tednu. Prve dni v marcu je v Truesdale rovu izbruhnil ogenj in ob delo je bilo 500 rudarjev. Ogenj v dotičnem rovu gori že nad tri leta, toda do sedaj ni bil zelo nevaren. — Pri nekaterih lokalih so bile viharne seje, ko se je šlo za izvolitev delegatov na konvencijo v Indianapolisu, katero je sklical naš kajzer Lewis, ki skuša streti 12. distrikt. Na trdem premožu so še 75% za Lewisa, ker ne vedo kakšen bi jim plete.

V zadnjih par mesecih je bilo naše društvo št. 447 SNPJ precej prizadeto vsled poškodb, ki so jih doživeli člani in rovu. Sedaj se še nahaja v bolnici brat Jos. Bergant. Težko je bil poškodovan tudi L. Pleseničar. Poleg tega pa se članstvo našega društva le slabo zanima za društvene zadeve in seje, največ nepriklj pa je vsled poznega plačevanja asesamenta. — Zadnje čase se je začela med našimi rojaki nekakšna borba, podobna kuklukskanski. Eden drugega obtožujejo, da so Kukluksarji. Mih. Ferlin.

Vabilo na shod

Arma, Kansas. — Rojake po bližnjih premožljivih naselbinah se opozarja na velik shod socialistične stranke, ki se vrši v "Arma Theatre" v četrtek 20. marca ob 7. uri zvečer.

Glavni govornik bo James Oneal iz New Yorka. Ne zamudite redke prilike, slišati dobrega delavskega govornika. Vstopnina prosta. Shod sklicuje socialistična stranka za Crawford county.

Sedanji boj med napredno in nazadnjaško Lewisovo strujo je zbudil premožljivost iz spanja. Debatirajo na vseh koncih in krajih o sedanjem boju in izidu. Vse to mora roditi le dobre posledice, ker slabše skoro biti ne more. V Kansasu smo sicer v veliki sečini za Howatom, vendar jih pa je še nekaj, ki v kalnem ribarju za Lewisovo masino in in begajo premožljivost, da se boje vrag vеди česa.

Tovariši, naprej za napredno premožljivo unijo!

Anton Šular.

Društvena dvajsetletnica

Moon Run, Pa. — Bratskim društvom v tej naselbini in okolici naznanjamo, da bo naše društvo št. 99 JSKJ slavilo dvajsetletnico svojega obstanka dne 30. maja t. l. Društva so naprosila, naj ne prirejajo nikakih veselice na ta dan. O priliki smo pripravljeno vrniti. Program bo sporočen pozneje. Jac. Ambrožič.

Ponesrečen član

Mansfield, O. — Tu se je ponesrečil br. Mitar Milkovič, član našega društva št. 238 SNPJ. Delal je na tirihi Pennsylvania železnice že 20 let. Bil je inženir za vagono in 28. februarja ga je vlak podrl in mu odtrgal nogo tri palce pod koleno. Nahaja se v bolnišnici. Ivan Jankovič, poročevalec.

Poročilo in zahvala

Claridge, Pa. — Dne 1. marca je tukajšnje društvo št. 7 SNPJ priredilo maskeradno veselico, ki je bila dobro obiskana. Iskrena hvala vsem udeležencem in sodelavcem, ki so pripomogli, da je bila ta prireditev uspešna finančno in moralno. Drage volje smo vam na razpolago v pravičilo. John Srebernak.

Dr. S. Gregory, ravnatelj newyorške psihiatrične klinike.

Ali so duševne bolezni ozdravljive?

Med tem ko so vprašanju dednosti pri telesnih obolenjih posvečali le malo pozornosti, so zato tem bolj precevali vlogo, ki jo igra pri duševnih obolenjih. Strašilo podedljivosti umobolnosti nikakor ni, kakor splošno mislijo, zajamčeno po dejstvih. Ne glede na vsa "mnenja", ki so nastala o boleznih duha, še vedno drži eno dejstvo: duhovne bolezni kažejo mnogoličnost stopenj vseh vrst in se po trajanju, izboljšanju ali ozdravljenju ter opasnosti prav tako med seboj razlikujejo kakor fizične bolezni. Druga zelo razširjena zmotna je domneva, da je med nervoznostjo in duhovno boleznijo kaka razlika. V resnici je samo razlika v vsakokratni stopnji intenzivnosti ali, da ne imenujemo ominozne besede umobolnosti: razlika je samo umetna.

Vsekako pa moramo vztrajati na tem, da je treba zdravljenje duševnih bolezni spraviti v vzajemno skladje in odnose z vsem telesom. Le tako smemo pričakovati uspešnih rezultatov.

Nešteto je ljudi, ki trpe na lahnih nervoznostnih motnjah, ki pa bi, če bi o pravem času prišli v skrbno zdravniško nego, spet okrevali in ozdraveli. Toda danes še nimamo javnih zavodov za take bolezni, zasebne sanatorije pa lahko posejajo samo imoviti ljudje. Vsekako izdatkov zanje ne zmerejo uradniki in nameščenci z majhno mesečno plačo. Tako mora mali uradnik ali strojepiska, če pride nanjo ta bolezen, dalje delati, da si ohrani golo življenje, razen če nima morda sorodnikov, ki bi jo podprli. V največ primerih te vrste postane nervoznostno stanje čedalje nevarnejše in nesrečne ali nesrečnica se naposled zruši.

Ziviljenje mnogih ljudi, ki jih je zatekel odkrit duševni ali živčni polom, kaže na razmere, kakor smo jih popisali. Če bi ti obupani ljudje bili imeli priliko podvrči se že od vsega početka svoje bolezni strokovni zdravniški oskrbi, bi bili morda že odvrgli katastrofo. Največje važnosti je v zvezi s tem skrbno proučevanje problema otroške vzgoje. V mislih imam pred vsem otroke, ki kažejo v svojem značaju črte, ki zelo otežujejo vzgojo, pouk in ravnanje z njimi; tako na primer stalen nemir, razburljivost, jezo, nagnjenje za tatvino, uhajanje z doma, lažnivost, lenoba, prerano spolno zrelost in mnogo podobnih lastnosti. Vzroki tem pojavom utegnejo biti pomanjkljiva prehrana, bolezni na bezgalkah, nakazen obraz, bolezni na črevesju ali želodcu, lahna zastrupljenja, pa tudi resnejša organska obolenja; z druge strani pa utegne biti vzrok neugodna okolica doma ali v šoli, pogosto pa tudi kombinacija gori navedenih dejstev.

Prišel bo čas, in upajmo, da ni več daleč, ko se bodo poklicani činitelji odločili žrtvovati milijone za nadziranje in vzgojo otrok v javnih šolah — kot nekako preventivno sredstvo proti zapadeno v zločin, proti prestopkom, duševnim boleznim in nepravilnostim, ki so je te bolezni deležne v oči široke javnosti. Če bomo nadaljevali delo v tej smeri, bomo brez dvoma dosegli vелеpomembne rezultate, in tedaj bodo reforme mnogo manj potrebne, in prav tako tudi ječe in bolnice, za katerih vzdrževanje mora današnji davkoplačevalci pogosto prispevati mnogo več kakor zmore. (KONEC.)

IZREDEN PRIMER PASJE ZVESTOBE

Nemški listi poročajo o primeru pasje zvestobe, ki ga je sporočil javnosti neki logar iz Porenja. Imel je psico Sento, ki mu je izvrstno služila pri njegovem poslu, moral pa jo je prodati, ker je medtem dorastel nje mladič Rino in logar ni potreboval dveh psov. Prodal je psico preko Rena nekemu posestniku, ki jo je priklenil za pet dni na verigo, da jo privadi novemu domu. Po teh petih dneh pa je Senta povrgla mlade in posestnik je mislil, da se je s tem popolnoma privadila novega gospodarja in novega bivališča. Naslednje noč pa je opazil logar, da se je psica vrnila vsa mokra preko Rena na svoj stari dom in je v zobeh prinesla enega izmed mladičev. Opazoval jo je in še petkrat je zvesta žival plavala preko reke, dokler ni spravila na varno vseh mladičev. Logar je bil ginjen nad toliko zvestobo in je razveljavil prodajo.

OGLJIKOV KISLI NATRON IN SPOL

Königsberški zdravnik za ženske bolezni, prof. dr. Unterberger, je nastopil s senzacionalno trditvijo, da se mu je posrečilo najti pot, ki omogoča porode izključno moških potomcev. Po njegovem naziranju je tisti činitelj, ki določa spol otroku, po vsem videzu očes. S preprostimi kemičnimi vplivanjem mu je uspelo učinkovati na seme tako, da se uveljavijo samo tisto, ki je nositelj moškega spola. Profesor Unterberger je preizkusil svojo metodo na 53 osebah in je dosegel popoln uspeh v vseh slučajih. Kemična snov, s katero je dosegel te uspehe, je navadni ogljikovo kisl natron. Znanstveni krogi so sprejeli Unterbergerjeve trditve z okromno pozornostjo in pričakujejo nadaljnjih podrobnosti.

Noblova nagrada za medicino

Noblova nagrada za medicino je bila za leto 1929. podeljena znamenitemu higijenu prof. Eykmanu v Utrechtu in prof. Hockinsu v Cambridgeu za znanstvena raziskavanja o vitaminih.

Sir Arthur Conan Doyle:

IZGUBLJENI SVET

(THE LOST WORLD) Roman

Z obupnim krikom sem se zasukal in besno zletel po stezi naprej. Za seboj sem slisal vedno bolj glasno pikajouca dihanje strasilca. Tezko peketanje njegovih sap se je razlegalo tik mene. Vsak trenutek sem pričakoval, da se mi spustijo njegovi kremplji na vrat. A zdaj je nekaj nenadno zaprasketalo — zrušil sem se v nek prepad, in vse naokrog je postalo temno ter mirno.

Ko sem se zopet zavedel — mislim, da sem bil brez zavesti samo nekoliko minut — sem zavohal neznošen, zoprni smrad. Iztegnil sem roko in otipal v temi nekaj, kar je bilo silnično debelemu kosu mesa, dočim je zgrabila druga roka zvezdnata neba in torej sklepala, da ledim na dnu globoke jame. Počasi sem se dvignil na noge in si otipal ves život. Bil sem lešen, in od pet do glave me je vse bolelo, a noben ud mi ni odpovaljal in sem jih lahko premikal. Ko mi je predočil zopet pretreseni spomin vse okolišine mojega padca, sem prestrašeno pogledal navzgor v pričakovanju, da bom videli sredi bledega neba črno senco pošastne glave. A strasilca ni bilo videti in od zgoraj se ni razlegal noben glas. Stopil sem počasi okoli jame in povsod otipaval stene, da kaj pozivem o nepričakovanem kraju, kamor sem se tako srečno zvrnil.

Kakor sem omenil, je to bila jama s strmimi stenami in gladkim, kakih dvajset čevljev širokim dnom. Tla so bila posejana s kunjami debelega mesa, ki se je po večini popolnoma razkrajalo. Zato je bil zrak obupno strupen. Skakal sem in se spotal ob teh smrdljivih kupih mesa ter nenadoma otipal nekaj trdega in slednjic spoznal, da je bil to sredi jame trdno zabiti napliten kol. Bil je tako visok, da mi roka ni segala do vrha, zdela pa se je, da je ves prevlečen z maščobo.

Zdaj sem se bliskoma spomnil, da imam v žepu škatlico voščencih žvlgalic. Prižgal sem eno in ugotovil, kam sem padel. Takoj mi je postalo jasno, čemu služiti ta jama. To je bila past, ki so jo naredile človeške roke! Kol na sredi je bil kakih devet čevljev dolg, na koncu zaostren in ves črn od strnene krvi zveri, ki so se bile nanj nabodele. Okoli razmetane cunjice mesa so bile ostanki plena, ker so morali ljudje razkosati svoje žrtve, da pripravijo prostor za nove, ki se bodo zvrnile v jamo. Spomnil sem se, kako je pripomnil Challenger, da ne morejo na planoti bivati ljudje, ker ne bi bilo njih šibko orožje kos pošastim, ki bi jih napadale. Nisem sicer ničesar vedel o teh domačinih, vendar pa so jim nudile jame s otkim vhomom zadostno zavetišče, kamor niso mogli orjaški plavilci, njih bolj razviti razum pa je izumil jame ob stezah, koder so hodile živali: znali so jim torej priti do živga kljub njih velikosti in moči. Tudi tukaj se je izkazal človek kot zmagovalec.

Spretnemu človeku ni bilo preteško splezati po poševni jamski steni na prsto, a dolgo sem se obotavljal, preden sem se vnovič upal v bližino grozovitega nastvora, ki mi je malo da ne vzel življenje. Bogve, če ni prežal zopet kje blizu v grmovju na moj povratek? Slednjic pa sem se vendar opogumil, ker sem se spomnil razgovora Challengerja in Summerleeja o lastnostih velikih savrijev. Oba sta namreč trdila, da so ta strasilca skoro brez možgan, da se ni mogla razviti v njih malih možganskih duplinah prava razodnost in so morali izginiti povsod drugod na svetu nedvomno radi lastne toposti, ki jih ni pustila, da bi se prilagodili izpremenjeni okolici.

Če bi name zverina čakala, bi to pomenilo, da razume, kaj se je z menoj zgodilo, bi bila torej v stanu vpostavitvi vez med vzrokom in posledico. Ali ni bilo verjetno, da bi se silnično omejeno bitje, ki je sledilo edino svojemu krvoločnemu nejasnemu nagonu, prej samo malo začudilo, potem pa pustilo lov, ker sem jaz izgubil, pa se napotilo iskat drug plen? Sple-

zal sem do kraja jame in pogledal vdn. Zvezde so ugašale, nebo je obledelo in jutranji sveži vetrič mi je zapihal prijetno v obraz. Nikjer in bilo ne duha ne sluha o mojem sovražniku. Počasi sem zlezel ven in se usedel za trenutek na tla, v slučaju nevarnosti takoj pripravljen, planiti nazaj v svoje zavetišče. Potem sta me pomirila popolna tišina in naraščajoča svetloba in sem se toliko opogumil, da sem odstavil nazaj na stezo, po kateri sem prej šel. Spotoma sem pobral puško in kmalu prišel zopet do potoka, ki me je vodil. Včasih sem se še vedno plašno ozrl, a vendar sem se napotil proti domu.

Nenadoma sem začul nekaj, kar me je spomnilo na ondote tovariše. V tistem, jasnem jutranjem zraku daleč se je razlegal suh, oster pok težke puške. Obstal sem in jel poslušati, a ničesar ni bilo več čuti. Za trenutek me je prestrašila misel, da jih je morebiti zadela kaka nenadna nesreča, a potem sem si vse pojasnil bolj naravno in enostavno. Saj se je že zdanilo. Ni dvoma, da so opazili mojo odsotnost. Mislili so najbrž, da sem zašel v gošču in oddali strel, da mi pokažejo smer proti taborišču. Sklenili smo sicer, da na noben način ne bomo streljali, a so naredili najbrž izjemo, ker so mislili, da sem v nevarnosti. Moral sem torej, kolikor se je dalo pritisniti, da jih čimprej pomirim.

Vendar sem bil tako utrujen in izmučen, da nisem bil v stanu napredovati tako hitro, kakor bi si želel; slednjic pa sem je prišel v poznane kraje. Na levo je ležalo pterodaktiškovo močvirje, sredi pa je bila iguandonska poljana. Se trenutke, pa sem stopil med zadnje drevje, ki me je delilo od Utrdbe Challenger. Veselo sem zavriskal, da potolažim čimprej svoje tovariše. Toda nihče ni odgovoril na moj pozdrav. Srce mi je pričelo nemirno utripati pri tem zlovesnem molku. Pospešil sem korak in potem stekel. Taborišče je zrastle pred menoj kakor sem ga zapustil, samo vrata so bila odprta. Planil sem vanj. V mrzli jutranji luči sem zagledal strašno sliko. Vse naše zaloge so bile v divjem neredu razmetane po tleh, moji tovariši so izginiti, in poleg s pepelom prevlečenega ugašajočega ognja se je razlivala sredi orumenele trave strašna krvava mlaka.

Ta nepričakovani udarec me je tako zmedel, da se mi je najbrž skoro zmešalo. Spominjam se zdaj samo nejasno, kakor slabih sanj, da sem blodil ves obupan po gozdu okoli praznega taborišča in divje klical svoje sodruge, a iz molčice teme ni bilo nobenega odgovora. Grozna misel, da jih morebiti nikoli več ne bom videl, da sem ostal sam brez vsake možnosti, se povrniti nazaj v svet, da bom najbrž končal življenje in umri v tej pošastni deželi, mi je vzela razum. Ruvati sem si hotel v tem obupu lase in se s pestmi tolči po glavi. Šele zdaj sem razumel, kako nprastveno oporo so mi nudili moji prijatelji, Challengerjeva vedra samozavest in Roxtonova oblastna, šaljiva hladnokrvnost. Brez njih sem bil kakor slaboten in neobgljen, v temi tavajoč otrok. Nisem vedel, kam se naj obrnem in kaj naj počnem.

Dokaj časa sem sedel popolnoma omamljen, potem pa sem pričel ugibati, kaka nenadna neprilika je mogla zadeti moje tovariše. Po strašanskem neredu v taborišču se je dalo sklepati o nenadnem napadu, in oni sproženi strel je kazal potem nedvomno čas, kdaj se je to dogodilo. To, da je padel samo en strel, pa je govorilo, da se je morala odločiti borba v enem trenutku. Puške so še vedno ležale po tleh in iz zatvora ene — bila je lord Johnova — je štrlela izstreljena stročnica. Po Challengerjevi in Summerleejevi odeji, ki sta ležali poleg ognja, je bilo videti, da sta v tem času še spala.

(Dalje prihodnjic.)

Upton Sinclair:

JOE GUNDHA

Prišli so do prostora za vrtnice. Sveder je bil že iz jame. Okrog so ležale cevi. Zeleničasta vrva je bila spuščena v jamo. Dave Murgins, nadzornik, jih zagleda in pribeži. Videlo se je na njem, da se je nekaj dogodilo. "Nesreča, gospod Ross." "Kaj se je zgodilo?" "Delavec je padel v jamo." "Za Boga! Kateri?" "Bunnyjevo srce je jelo močno utripati. Razume se, takoj je pomislil, da je to Paul." "Po imenu Joe Gundha. Ne poznate ga." "Kako se je zgodilo?" "Nikdo ne ve. Menjali smo vrh na svedru, a on se je radi nečesa odvelk v klet. Nobenega posla ni imel tam. Nekaj časa ni nikdo mislil nanj." "Ali je zagotovo padel v jamo?" "Iskali smo s kavljem in potegnili ven kos njegove srjace." "Bunny je bil bled kakor kredda: celo na ustnicah." "Oče, ali še morda živi?" "Kako dolgo je že v jami?"

"Ze pol ure ga iščemo." "Potem se je zadušil v blatu. Kako je globoko?" "Okrog petdeset čevljev. Tako globoko se pogrezne blato, ko izvlačimo sveder. Moral je pasti z glavo naprej, ker bi se mu drugače posrečilo, da bi obdržal glavo nad blatom in zakričal." "Mož Bog, moj Bog", je stokal gospod Ross. "Najrajše bi vse pustil. Kako se naj sploh pomaga ljudem, ki se sami ne znajo čuvati?" "Bunny je ta vzlik že tisočkrat slisal. Na jami je bil pokrov. In kdorkoli je šel v klet, bi ga moral potegniti nad jamo. Po robovih se je neprestano kručila zemlja, tako da je bila pot blatna in polza. A k temu je prihajal še petrolej. In vendar so se ljudje ob robovih te polzke razpoke igrali z življenjem." "Ima družino?" vpraša oče. "Govoril je Paulu Watkinsu, da živi žena in nekoliko otrok v Oklahomi. Preje je delal tam na petrolejskih poljih." "Oče je sedel nepremično in gledal pred se. Nikdo ne sprejgovi besedice. Vsi so vedeli, da gospod Ross vodi pošteno račun o svojih delavcih. Ustrezal je

svojemu osebnemu ponosu, da se je trenutno brigal za nje. Bunny je bilo hudo: bilo je zares strašno, da se je vprav na njegovem viru, na njegovem prvem, a katerim se je odprlo novo polje zgodila nesreča. Zanj je sedaj propadlo skoro vse. Ne more se več radovati petroleju. "A kaj delate sedaj?", vpraša naposled gospod Ross. "Dvigam in pogrezate kavelj? Tako ga ne boate nikdar izvlekli. Velike klešče morate vzeti." "Mislili smo... ali raztrgalo ga bode," reče obotavljajoč se Dave Murgins. "Vem, vendar morate tako narediti. On itak ni več živ. Ovipte zobce klešče in potisnite klešče poleg trupla. Naprej! Skrbite, da se čimprej konča. Upam, da bo ta nesreča nauk in opomin drugim." "Oče stopi iz avtomobila in naroči Bunnyju, da se prtljaga odpelje k hiši in Ruthi oprezno sporoči o nesrečnem slučaju. Moglo bi na njo vplivati strašno, posebno ker je Joa osebno poznala. Bunny je razumel, da oče ne mara, da bi ostal tu, ko potegnejo raztrgano telo iz jame. Ker ni mogel koristiti, obrne a-

vto molče in se odpelje. V mislih je videl, kako se velike klešče pritrjujejo na držaj svedra. Bile so orodje, ki so vse predmete, poplavše v jamo izvlačile z ostrimi zobovi. Morda primejo Joe Gundha za nogo, ali morda za obraz — oh! — boljše je, da na to ne misli. Drugače ga petrolej več ne bo veselil.

Gospod Ross je prišel domov dve uri pozneje in za trenutek legel. Da, telo so izvlekli in po telefonu zahtevali, da se sestavi komisija, ki naj ugotovi smrt in izda dovoljenje za pogreb. Paul je v sobi presrečenega pregledal njegove stvari ter jih zložil, da jih pošlje vdovi. Oče je nosil v žepu nekoliko pisem, ki jih je Pavel našel. In ker ni hotel, da Bunny misli, da je denar lahko zaslužiti, ali da je življenje otroška igračka, mu da pisma. Bunny sede v kot in čita: navadna, malenkostna poročila, napisana z otroškim rokopisom, so javljala, da je rekel zdravnik, da bo Susino srce po gripi še dolgo slabo, da Baby dobiva dva nova zoba ter celi dan joka, da je teta Mary bila ravno pri njih in rekla, da Willie v Chicagu dobro izhaja. Nato so bili še mali krogi in križi: poljubčkov mater, Susie in Bobsy. V nekem stavku sta oče in Bunny našla malo veselja in tolažbe:

"Kako se radujem, da imaš tako dobrega delodajalca!" Večer je bil žalosten. Malo so jedli dobre jedi, ki jo je pripravila Ruth. Nič jim ni dišalo. Pripovedovali so mnogo o nesrečnih slučajih. Oče je pripovedoval o nekem, ki se je zgodil pri njegovem prvem petrolejskem viru: prodrl so v zemljo okrog trideset čevljev, kar se nek majhen otroček splazi v klet in pade v jamo. Lovili so ga z velikim kavljem. Posrečilo se jim je, da so kavelj potisnili pod tlo otroka, in ga tako previdno vlečejo ven. Ali se tedaj telo otroka nekako v nekaj krepkih zadene. Pomoagati si niso mogli. Otrok je visel v jami. Ni kričal, samo stokal: "Huhu" in niti za trenutek ni prenehal s stokanjem. Nato so, dvajset čevljev od vira izkopali hodnik, v katerem sta delala lahko dva delavca. Odstranjali so zemljo z velikimi kavlji, na katerih so visela vedra. Drugi delavci, vsi trdi od grozote, so praznilli vedra. Ko sta tista dva delavca prišla do otroka, sta mu prišla od strani. Kavelj se mu je zasadil za lobanjo. K sreči je ni mnogo ranil in čez nekaj dni je bil otrok zopet popolnoma zdrav.

Zivljenje je bilo čudno. Da bi tistega dne ostal v mestu, bi Bunny s Rossion Taintor bil na nogometni tekmi. In v tistem trenutku, ko je Joe Gundha padel v jamo, bi on navdušeno kričal nad golom za njegov klub. Zvečer bi odšel na ples. Resnično, Bertie je sedaj na nekem plesu v hiši svojega elegantnega prijatelja, ali v kakšnem odličnem hotelu. Bunny vidi v duhu pred seboj sestro. Svetla, kakor sneg bela ramena, bele prsi, mehka, sijajna obleka, živ, radostipoln obraz. Piše morda šampanjec ali igra z Ashleigh Mathensom, s fantom, v katerega je ravnokar zaljubljen. A teta Emma igra karte. Lepo je oblečena in babcia slika nekega mladega lorda ali kneza v kratkih hlačah in čudnih nogavicah, kako poljublja roko svoje druge.

Da, življenje je čudno — in kruto. Živi se v ozkem krogu lastne zavesti in to, kar ni poznano, ne prinaša bolečine. A sedaj je vsa radost zatrupljena, ker se je neki ubogi delavec zvalil v vrelec, ki je slučajno pripadal Bunnyju. Ali tudi na drugih poljih, v celi državi, so se dogajali stoteri in tisočeri nesrečni slučajji delavcev. Ali to ga ni niti najmanj ganilo. Ali ako bi pomislil na vse tiste ljudi, ki so po Evropi vsled takih nesrečnih slučajev umirali! Od Flandrije do Švice so cele armade ležale v rovih. Dan in noč so bombardirale. Tisočeri so istotako razmesarjeni, kakor da so jih zgrabile velike klešče. In to dejstvo ga je puščalo hladnega, ni mu kvarilo apetita. Ti ljudje pomenijo za nekatero manj, nego prepelice, na katere bo jutri šel na lov.

Državni organ za pregled mrliča pride. Joe Gundha pokopljejo na vrhu nekega hrička. Leseni križ je oznanjeval mesto. Pogreba se je udeležil duhovnik in še nekateri stari možki in ženske, ki radi hodijo na pogrebe. Gospod Ross se je vidno razvese-

lil njihovi udeležbi, ker so vedeli, kako se dela v takih slučajih, on pa tega ni vedel. Saj je vsaj nekdo molil nad truplom. Da zato stisne pogrebem v roko nekaj dolarjev, je tudi v redu.

Oče je brzojavil gospe Gundha o žalostnem dogodku in javil, da ji za nujne potrebe pošilja ček za sto dolarjev. Sedaj še ji je enkrat pisal in ji sporočil, kaj je storjeno ter da bo zapuščino pokojnikovo hitro dobila. Gospod Ross je bil zavarovan za nesrečne slučaje. Društvo bo plačalo vdovi Gundha, naj samo piše komisiji za nesrečne slučaje. Gotovo bo dobila pet tisoč dolarjev. Gospod Ross ji je svetoval, da jih naloži v dobrih državnih papirjih, naj pazi, da je ne bodo ogoljufali in naj ne kupuje ne petrolejske, ne kakšne druge nezanesljive papirje.

S tem je ta stvar urejena in oče je mislil, da sedaj lahko gre do na lov na prepelice ter da pozabijo na nesrečo, ki se več ne da popraviti. (Prevedel I. V.)

Prošnjo za prihod zaročenka

Priseljeniška oblast obvešča, da ne bo več sprejemala prošnje za prihod zaročenka na tiskovini Form 633, katero ameriški državljan vlagajo v korist svojih bodočim ženam. Vse prošnje te vrste, vlozene do 25. januarja, se bodo še vpoštevale, razen ako so bile vrnjene v svrhu popravka.

Dozdaj je bila navada, da so ameriški državljanji vlagali prošnjo za prihod zaročenke še pred svojim odhodom v inozemstvo v svrhu poroke. V takem slučaju se je prošnja izpolnjevala na isti način kakor za ženo, le da se izpostavlja datum in kraj poroke. Dostikrat se je tudi izpuščalo ime zaročenke, ako se je dotičnik podajal v stari kraj s splošnim namenom, da se oženi, ne da bi bil gotov s kom. Ako so bili vsi drugi podatki v redu, je priseljeniška oblast odobrila prošnjo pod pogojem, da ostale podatke prosilec izpolni in potrdi pri ameriškem konzulatu, kadar pojde tja s svojo nevesto v svrhu vize.

To postopanje je imelo mnogo dobrega v sebi. Omogočalo je ameriškem državljanu, da privede nazaj svojo nevesto brez dolgega čakanja po poroki. Ker dotična prošnja mora biti sopsodpisana tudi od dveh prič, ameriških državljanov, ki poznata prosilca vsaj leto dni, se tako prošnja more izpolnjevati le tukaj v Združenih državah, razun v izjemnih slučajih. Zdi se pa, da je bilo dosti zlorab. Za to je priseljeniška oblast sklenila, da ne bo več odobrila takih prošnje za zaročenke.

Radi tega ameriški državljan ne bo mogel več vlagati tako prošnjo pred svojim odhodom iz

Združenih držav. Se le po poroki bo moral iti k ameriškem konzulu in pri njem vložiti prošnjo. Konzul bo moral poslati prošnjo v Združene države, da jo podpisajo priče, razun ako prosilec ima slučajno dve taki priči v inozemstvu. Priče bodo morali poslati svoje svedočanstvo priseljenškemu uradu v odobritev. Sugerirano je bilo, da se vsaj dovolj, naj si ameriški državljan priskrbi podpise prič pred svojim odhodom, ali v Washingtonu sumijo, da bi se ameriški konzul protivil takemu kratkemu postopanju. Ker priče potrjuje istinitost vseh podatkov v prošnji, bi bilo čudno, ako bi potrdili nekaj, kar v prošnji še ni, ko jo podpisajo. Stvar bo torej taka, da, ako zaročenec ne more ostati v starem kraju dva ali tri mesece po poroki, bo za njega najboljša, da se sam povrne, a da nevesta kratko potem sledi.

Kar se tiče zaročenka tukaj nastanjenih inozemcev, so se nekateri trudili, da vložijo prošnjo v njihovo korist na tiskovini 575, tako da bi bile vpisane takoj v prednostno kvoto, ki velja za žene in otroke tukaj nastanjenih inozemcev. Priseljeniška oblast je enkrat za vselej sklenila to. Ako bi to kdo storil, kasneje poročni list neveste dokaže konzulu, da je dotičnik vložil tako prošnjo še pred poroko. Le žene uživajo to pravico.

"Kaj ti boš rekla meni, sem bojazljivca, ko sem pa naredil tako veliko reč, kakršne ni upal nihče na svetu?" Žena: "No, bi rada vedela, ktera je bila tista velika reč?" Mož: "Tebe sem vendar vzel..."

Otročji kašeji! SEVERA'S COUGH BALSAM

Ako imate loto stavbišče plačano v Youngstown, Warren Girard, Sharon, Cleveland ali Lorain, Ohio, vam mi zgradimo hišo za vas, ali pa jo vzamemo mi v oskrbo, da jo prodamo ali damo v najem za vas. Spremenite vaše prazno posestvo v posestvo, ki vam bo prinašalo denar. Ves denar, ki ga potrebujete, je le \$500.00, mi vam preskrbimo vse ostalo. Dajte nam kontrakt sedaj in tako si priharite denar.

Mi tudi zamenjamo vašo prazno loto za zgrajeno hišo. Imamo tudi nekaj farm blizu mesta, kjer lahko delate v tovarni in ob istem času živite in skrbite za vašo farmo.

PRILIKA Farma 123 akrov zemlje, 8 sobna iz opeke zidana hiša v dobrem stanju, druga poslopja, štale, 14 krav, 2 konja, dohodki z mlekom prinašajo \$200.00 mesečno, blizu mesta, mekarski stroji in drugo potrebno orodje, vse skupaj stane samo \$16,500.00.

Imamo tudi nekaj farm blizu mesta, malih in velikih, na prodaj. Moderno vrejena 6 sobna hiša in en akre zemlji v Warwood, W. Va. Se zamenja za poslopje v mestu.

Kakoršnakoli pojasnila želite, pišite nam: GENERAL HOME CONSTRUCTION COMPANY 312-3-4 City Bank Bldg. Youngstown, Ohio

Tiskarna S. N. P. J. SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. y slovenskem, hrvatskem, alovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene smerne, unlijsko delo prve vrste. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. PRINTERY 2657-59 So. Lawndale Avenue CHICAGO, ILL. TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA